

Inhoudsopgave

1. Concerten
2. Programma
3. Achtergrond
4. Over de composities en de componisten
5. Uitvoerenden
6. Met dank aan

1. Concerten 2017

Amsterdam	23 april	Nassaukerk	15.30 uur
	Met medewerking van het Amsterdamse koor Straat en Dijk		
Groningen	4 mei	Lutherse Kerk	21.00 uur
Groningen	7 mei	Doopsgezinde Kerk	15.30 uur
Sint-Jacobiparochie	14 mei	Groate Kerk	15.30 uur

2. Programma

Requiem deel 1 – voor gemengd koor en slagwerk
Componist Alfred Schnittke

Chain of Hope – voor gemengd koor, actrice, bariton en piano
Componist Libby Larsen, libretto van Jeanne Soderberg, Kathleen Holt en Libby Larsen
Gebaseerd op teksten van Frederick Douglass, Susan B. Anthony, Elisabeth Cady Stanton en Amy Post.

Drie Wiegeliedjes opus 49 – voor gemengd koor a capella
Tekst en melodie traditioneel
Componist Henryk Mikolaj Górecki

I dream of Peace – voor gemengd koor en slagwerk
componist Libby Larsen, op teksten van kinderen uit voormalig Joegoslavië (geselecteerd uit de bundel I Dream of Peace, Images of War of Children in Former Yugoslavia, uitgave Unicef)

3. Achtergrond

Bij het 4 Mei-Projekt is het gebruikelijk dat een voorbereidingsgroep uit de vereniging het thema en de muziek kiest. In 2017 staat dirigent Pieter Kole 20 jaar voor het koor. Om dit te vieren, hebben we de rollen omgedraaid en Pieter gevraagd een thema te kiezen en daar de muziek bij te zoeken. Pieter heeft voor 2017 een selectie van werken gemaakt rond het thema 'Voorvechters van mensenrechten'. Wat is recht? Waar hebben we eigenlijk recht op en waarom? En is dat wel 'terecht'? Wat kunnen wij leren van voorvechters van mensenrechten? Het thema past goed in de inmiddels 38-jarige geschiedenis van het 4 Mei-Projekt.

Om het programma gestalte te geven werken we samen met een aantal musici en een actrice. Pieters grote wens om een keer een koorwerk uit te voeren met een actrice, bariton solist en instrumentale begeleiding, wordt hiermee gerealiseerd. Zowel voor de dirigent als voor het koor een nieuwe ervaring!

Thema

Het thema van dit programma is 'Voorvechters van mensenrechten'. Wat hebben ze gedaan, wat hebben ze ervoor over gehad en opgeofferd? De ontsnapte slaaf Frederick Douglass uit Chain of Hope is zo'n voorvechter, evenals de vrouwelijke personen uit hetzelfde stuk.

Het begint allemaal met het recht op vrijheid om mens te zijn. Een vrij mens te zijn, ongeacht geslacht, ras, geaardheid of culturele achtergrond. Voorvechters van mensenrechten komen op voor hen die van dat fundamentele recht beroofd zijn. Ze spreken zich uit desnoods met gevaar voor eigen leven. Wat kunnen wij leren van voorvechters van mensenrechten? Zijn we bereid van hen te leren? Zijn we bereid om het anders te doen en opnieuw te beginnen? 'We would start anew', zoals Roberto droomt in deel 6 van I Dream of Peace.

Muzikale uitwerking

Het programma is opgebouwd langs een aantal koorwerken en wordt afgewisseld met monologen en dialogen van voorvechters, voorgedragen door de actrice. Chains of Hope is een muziektheater voorstelling. Er is niet alleen wat te luisteren, er valt ook veel te zien! Om die reden zijn de teksten niet integraal in het programmaboekje opgenomen. We verwijzen u graag naar de website

www.4meiprojekt.nl.

4. Over de composities en de componisten

Alfred Schnittke

Het programma opent met het eerste deel uit het Requiem van Alfred Schnittke. Schnittke (24 nov. 1934 – 3 aug. 1998), zoon van een Duits-Joodse vader en een Volga-Duitse moeder, werd geboren in Engels, van 1924 tot 1941 de hoofdstad van de Volga-Duitse republiek. Zijn muzikale opleiding begon hij in 1946 te Wenen en zette hij in 1948 voort aan het Conservatorium van Moskou, waar hij later ook les zou geven. Vanaf de jaren zeventig hield hij zich volledig bezig met componeren. Zijn componeerstijl was aanvankelijk avantgardistisch.

Van overheidswege werd Alfred Schnittke vaak dwarsgezeten: avantgardistische en westers georiënteerde werken werden van regeringswege met argwaan bekeken. In de vroege jaren zeventig ontwikkelde hij een nieuwe stijl die hij polystylisme noemde. Deze stijl, onder andere beïnvloed door Gustav Mahler, wordt gekenmerkt door het combineren van verschillende muzikale stijlen uit verschillende muzikale tijdvakken.

Requiem deel 1 – Alfred Schnittke

In dit deel van het Requiem (1972-1975) is te horen dat vanuit mineur halverwege overgegaan wordt naar majeur en even later nog een halve toon hoger: de opstand met de muzikale oplossing die zegt: 'Geef niet op, blijf hopen.'

De plotselinge wending en heftige dissonanten in het midden van het werk staan voor de voorvechters die, tegendraads, hun nek hebben uitgestoken voor gelijkheid tussen mensen en meer veiligheid op de wereld. Zij zijn de schakels die ons hoop geven en zeggen: 'Geef niet op.' Dit deel van het Requiem zingen wij om de slachtoffers te herdenken van oorlog en sociaal onrecht. Aan deze voorvechters dragen wij dit Requiem op.

*Requiem aeternam dona eis,
Domine.
Et lux perpetua luceat eis.
Te decet hymnus, Deus in Sion*

et tibi reddetur votum in Jerusalem.

*Exaudi orationem meam,
Ad te omnis caro veniet.*

Geef hun eeuwige rust, o Heer.
En laat het eeuwige licht op hen
schijnen.
U komt de lofzang toe, O God op
de Zion,
Een gelofte zal U betaald worden
in Jeruzalem.
Verhoor mijn gebed,
Alle vlees zal voor U komen.

foto Ann Marsden

Libby Larsen

Citaat: 'Muziek bestaat in een universum van geluid. Ik beschouw alle muziek als onderdeel van de materie van ruimte en geluid om ons heen. Het is de taak van de componist om geluid te ordenen en begrijpelijk te maken, in tijd en ruimte, om te communiceren over het leven en het 'in leven zijn' via muziek.'

Libby Larsen (geboren 1950, Wilmington, Delaware) is een van de meest uitgevoerde componisten van Amerika. Ze heeft meer dan 500 composities geschreven, uiteenlopend van intiem-vocale muziek, koor- en kamermuziek tot grootse orkestwerken en meer dan 14 opera's. Voor haar werk, vastgelegd op ruim 50 CD's, heeft ze een Grammy Award ontvangen. Regelmatig wordt ze gevraagd voor compositieopdrachten en première's van grote artiesten en orkesten over de hele wereld.

Libby Larsen was blij met het verzoek van het 4 Mei-Projekt om haar theatermuziekcompositie 'Chain of Hope' voor koor, piano, baritonsolist en actrice uit te mogen voeren. Samen met dirigent Pieter Kole heeft ze voor deze uitvoering de partituur bewerkt en opnieuw uitgegeven. Dit stuk beleeft hiermee zijn Europese première.

Chain of Hope – Libby Larsen

Het libretto van *Chain of Hope* is gebaseerd op briefwisselingen tussen ex-slaaf en voorvechter voor mensenrechten Frederick Douglass en drie van zijn goede vriendinnen: Amy Post, Susan B. Anthony, en Elizabeth Cady Stanton. Frederick Douglass en deze drie vrouwen hebben in Amerika een belangrijke rol gespeeld in de anti-slavernijbeweging. Mede door hun inzet werd het begrip Abolition (Afschaffing) duidelijk omschreven en in het bewustzijn van de gewone Amerikanen ingeprent. Zij staken ook hun nek uit in de beweging voor de rechten van de vrouw, zoals het stemrecht en het recht om in het openbaar te spreken.

Amy Post was een suffragette uit de hogere klasse van radicale Quakers in Rochester, in de tweede helft van de negentiende eeuw. Quakers zetten zich in voor humanitaire hervormingen. *Susan B. Anthony* kwam later in het leven van Frederick Douglas. Zij vocht vooral voor het recht van blanke vrouwen om in het openbaar te spreken en te stemmen, later voor het stemrecht van zwarte vrouwen. *Elizabeth Cady Stanton*, was ook suffragette en voorvechtster in de strijd voor het vrouwenkiesrecht.

Deel 1: Slavernij (1830 – 1848)

Dit verhaal begint laat op de avond van 2 februari 1895 in Rochester, waar Amy Post enkele uren eerder het bericht heeft ontvangen van het overlijden van haar dierbare vriend Frederick Douglass (FD). We treffen haar aan in haar huis, waar ze zijn oude brieven herleest en hem door haar herinneringen in flashbacks tot leven wekt.

Scene 1: Rochester, 2 februari 1895: de dood van F.D. en de brieven
Scene 2: 1838, F.D. besluit uit de ketens van de slavernij te breken
Scene 3: Nantucket, 1841, F.D. spreekt op een anti-slavernijconventie
Scene 4: 1845, F.D. gaat naar Engeland en spreekt in het openbaar
Scene 5: 1847, F.D. keert terug naar Amerika en hekelt de 4th of July

Deel 2: Vrouwenrechten (1848-1869)

Dit deel is wat directer van taal dan deel 1, en bevat een apart stuk voor de vrouwen en voor de mannen.

Scene 6: 1848, F.D. ontmoet Susan B. Anthony (S.B.A.) en verbindt zich aan de Vrouwenbeweging voor gelijke rechten

Scene 7: F.D. en S.B.A. worden uitgenodigd te spreken voor de New York State Legislature

Scene 8: Standpunten worden ingenomen door de mannen uit die tijd.

Deel 3: De rechten van de mens (1870-1895)

Scene 9: Rochester, 2 februari 1895. In deze ontroerende slotscène keren we terug naar Amy Post, en het begin van het verhaal. Opnieuw horen we haar vertellen over zijn plotselinge dood. De piano heeft het laatste woord...

Muzikale motieven

In het stuk *Chain of Hope* van Libby Larsen wordt geciteerd uit drie melodieën, die in de Verenigde Staten erg bekend zijn.

Het eerste is *Go Down Moses*. Deze negrospiritual werd al in 1862 gezongen en staat voor het verzet tegen de slavernij.

Van het tweede lied, *My Country 'Tis of Thee*, is de tekst hier minder bekend. Dat geldt niet voor de melodie, die afkomstig is van het Britse volkslied: *God save the King*. Het lied werd in 1831 gecomponeerd en voor het eerst ten gehore gebracht in Boston op 4 juli, de dag dat de onafhankelijkheid van de Verenigde Staten wordt herdacht. Het lied wordt nog steeds op die dag gezongen en geldt als onofficieel Amerikaans volkslied. Het is nooit het officiële volkslied geworden vanwege de melodie die geassocieerd werd met Groot-Brittannië, waar de Verenigde Staten zich net van hadden bevrijd. Vanaf 1900 werden Amerikanen geacht *My Country 'Tis of Thee* uit hoofd te kennen, en werd het door schoolkinderen dagelijks gezongen bij het hissen van de vlag. In zijn beroemde speech 'I have a Dream' op 28 augustus 1963 riep Martin Luther King uit: *'This will be the day, when all of God's children will be able to sing with new meaning: 'My country, 'tis of thee, sweet land of liberty, of thee I sing....'*

Van het derde lied, *Auld Lang Syne*, wordt alleen de melodie gebruikt. *'America the beautiful'*, een lofdicht op het landschap en de cultuur van Amerika, van Katharine Lee Bates, dat in 1895 gepubliceerd werd ter gelegenheid van de Fourth of July, kan ook op deze melodie worden gezongen. Pogingen om van dit lied het nationale volkslied te maken liepen op niets uit.

Henryk Górecki

De Poolse componist Henryk Górecki (1933 – 2010) wordt beschouwd als een van de muzikale voorlopers van de avant-garde. Zijn werk werd aanvankelijk overschaduwd door componisten als Krsystof Penderecki. Als Górecki rond 1965 besluit te stoppen met het componeren van seriële muziek en zich meer gaat bezinnen op volksmuziek en geestelijke bronnen, neemt de belangstelling voor zijn muziek toe. De traditie van de nationale Poolse volksmuziek wordt voor Górecki steeds belangrijker. Dit is duidelijk te horen in *Trzy Kotysanski* opus 49.

Trzy Kotysanski (Drie Wiegeliedjes) opus 49 – Henryk Górecki

De tekst van deze Drie Wiegeliedjes komt uit een gedichtencollectie van Hanna Kostyrkors en de volksmelodie komt van Oskar Kolberg. Uit deze tekst en melodie heeft Górecki zijn eigen werk samengesteld, een cyclus in de stijl van eenvoudige arrangementen van volksmelodieën.

De eerste twee zijn langzame, haast trage wiegeliedjes. Het derde, waar de haan wordt gesmeekt niet te kraaien, zodat het kind nog even kan slapen na een lange, onrustige nacht, is beweeglijker door het ritmische ostinato in de alt- en mannenstem. Aan het einde groeit dit wiegelied uit tot een rustgevende melodie met een geleidelijke vertraging (slaap maar, kindje, na de lange rusteloze nacht...) naar het zwevende slotakkoord.

De wiegeliedjes vormen in dit programma, na de dood van Frederick Douglass in het derde deel van *Chain of Hope*, de overgang naar nieuw leven, de volgende schakel van hoop. Ze staan symbool voor het recht op geborgenheid voor ieder mens, jong en oud.

I Dream of Peace – Libby Larsen

De liederencyclus 'I Dream of Peace' is gebaseerd op gedichten en brieven van kinderen uit het voormalige Joegoslavië, ten tijde van de burgeroorlog van 1991 tot 1999. In een poging de schade van hun trauma's te beperken, werden ze door Unicef aangemoedigd te schrijven en te tekenen over hun ervaringen en gevoelens. Van deze tekeningen en gedichten is een boek gemaakt. We beleven hoop en angst door de ogen en de oren van deze kinderen, die in de gevechtszones en vluchtelingenkampen woonden. De liederen zijn een eerbetoon aan hun dromen, een getuigenis van hun lijden en een protest tegen de schending van hun fundamentele recht om vrij te zijn van de kwellingen van oorlog.

Libby Larsen verbindt op intelligente en expressieve manier de teksten met fijnzinnige muziek. De compositie is dissonant en toch lieflijk, eenvoudig en toch complex. Larsen dwingt ons de wereld van deze kinderen binnen te gaan en hun pijn en verlangens te ervaren. Vaak vertolkt het slagwerk hun angst en ongerustheid, soms als gewerschoten of explosies. Altijd staan de kinderen centraal, zij vertellen hun verhaal.

In de opening wordt een sfeer van mist neergezet. Wanneer die is opgetrokken zingt het koor unisono 'I am speaking to you'. Het zijn de woorden van de 11-jarige Nemanja, die aan de kust woont en zich solidair verklaart met leeftijdsgenoten in oorlogsgebied.

Het tweede lied trekt ons dit gebied in. Van een nabij gelegen heuvel klinkt een schot: 'we might be hurrying toward a grenade marked ours'.

De kleine Nedim vraagt of zijn rood/gele driewieler met bel nu ook vernield is? (lied 3), en op het verlanglijstje van Jozo staan een trendy spijkerbroek, sportschoenen, een hippe schooljas en cowboylaarzen (lied 4).

'Stop the war and the fighting for a smile on a child's face' is een overdonderende oproep de oorlog en het vechten te stoppen (lied 5). Ten slotte klinken in lied 6 de hoop en het verlangen naar vrede en vriendschap van Roberto uit Pula:

*If I were President,
the tanks would be playhouses for the children.
Boxes of candy would fall from the sky.
The mortars would fire balloons.
The guns would blossom with flowers.*

*All the world's children
would sleep in a peace unbroken
by alerts or by shooting.*

*The refugees would return to their villages.
We would start anew.*

5. Uitvoerenden

Koor van het 4 Mei-Projekt, Groningen

Vereniging 4 Mei-Projekt is in 1979 opgericht, geïnspireerd door het antifascistische verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog. De vereniging organiseert jaarlijks met het koor een concertreeks op en rond 4 mei. Jaarlijks kiest het koor een nieuw thema dat betrokkenheid uitdrukt met vrede en sociale rechtvaardigheid, en de herdenking van het verleden verbindt met actuele gebeurtenissen. Daarbij wordt gezocht naar een uitdagende muzikale vorm. Regelmatig worden compositieopdrachten gegeven aan hedendaagse Nederlands componisten.

Sopranen

Anne van Lissa
Hinke de Boer
Bea Koerts
Jolanda Hutte
Josien de Looze
Josta de Jong
Marijke Baljon
Petra Koopman
Winy Verdegaaal
Monique Wientjes
Annemarie Wijffels
Rita Willink

Alten

Alian Bergsma
Emmy Bremer
Ria Havinga
Else Janssen
Hermien Bazuin
Margien Bouma
Elly Landman
Els Otten
Ellie Rohde
Liesbeth Volbeda
Elle Kari Drenth

Tenoren

Harry Berghuis
Albert Gelderman
Rob Hennekens
Wil Mulder
Cock Voorn
Jaap Zijp

Bassen

Wim Berg
Simon Gjaltema
Willem de Lange
Kees Schäuikes
Hans Sietsma
Eric Sander
Jan Timmer

Straat en Dijk, Amsterdam

Voor het concert in Amsterdam werken we samen met het Amsterdamse koor Straat en Dijk.

Straat en Dijk is een gemengd kamerkoor onder leiding van Jelle Leistra. Het koor heeft een gevarieerd vierstemmig repertoire in diverse muziekstijlen. Tijdens het concert met het 4 Mei-Projekt zingt Straat en Dijk de 3 Wiegeliëden van Górecki en – samen met het 4 Mei-Projekt – deel 5 en 6 van I Dream of Peace, Libby Larsen.

foto Jaap Koerts

Pieter Kole, dirigent en artistiek leider

Pieter Kole studeerde orgel en koordirectie aan het conservatorium te Leeuwarden bij Anco Ezinga en Jan Veninga, en later bij Bruno de Greeve in Groningen. In Den Haag volgde hij Kurth Thomas Cursussen om zich verder te bekwamen in de koor- en orkestdirectie. Bij Harry Camstra en Frans Schouten volgde hij de Docentenopleiding Koorscholing. Hij traint groepen koorzangers in het ensemble zingen en dirigeert verschillende (project)koren en ensembles. Daarnaast zingt hij als bariton in de 'Schola Liturgica', dat maandelijks de Choral Evensong in de Grote Kerk van Leeuwarden verzorgt. Sinds 1997 is hij artistiek leider en dirigent van het 4 Mei-Projekt.

Kees Boomsma, bariton

Kees Boomsma begon 15 jaar geleden met zingen bij het operakoor 'Amadeus'. Zijn grote liefde geldt dan ook de opera. Hij zong bij Opera Ensemble Cantare en later bij Opera Ensemble 'Frizzare' uit Franeker. Momenteel zingt hij bij kamerkoor 'Het Cantoor'. In 2015 was hij deelnemer aan de uitvoering van het 'Armeens Oratorium' in Groningen. Daar werd hij opgemerkt door leden van het 4 Mei-Projekt, zijn eerste kennismaking met het koor. In 2016 werkte hij mee aan het programma 'Jouw vrijheid, mijn vrijheid'.

Joyce Louiza, actrice

Joyce Louiza komt uit de theaterwereld. Na 3 jaar aan het Theaterschool Volwassen in Groningen gestudeerd te hebben, is ze betrokken geraakt bij diverse producties in de stad Groningen. Sinds vorig jaar is ze bestuurslid van Stichting FlauweCult Collectief, een stichting voor en door theaterliefhebbers in de stad Groningen. Voor meer info zie ook www.flauwecult.nl Chains of Hope is haar eerste programma met het 4 Mei-Projekt.

Olga Karelova, piano

Olga Karelova studeerde van 1993 tot 1998 piano en koördirectie aan het Oeral Conservatorium in Jekaterinenburg en was assistent-dirigent en pianobegeleider van de afdeling koor- en orkestdirectie van het Oeral Staatsconservatorium. Vanaf 2000 vervolgde Olga haar studie aan het Prins Claus Conservatorium in Groningen. Zij deed in juni 2004 op indrukwekkende wijze eindexamen met stukken voor piano solo en pianoduo: zij slaagde met een 9,5! In 2006 behaalde zij de titel Master of Music aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. Zij verleent als pianiste, assistent-dirigent en consultant regelmatig haar medewerking aan verschillende projecten en verenigingen. Daarnaast is zij de vaste dirigente van een aantal koren in Groningen en Drenthe. Olga Karelova is vanaf 2002 verbonden aan het 4 Mei-Projekt.

Tsjisse de Jong, slagwerk

Tsjisse de Jong is slagwerker, drummer, psycholoog, drumcoach en drumleraar. Na inspirerende slagwerklessen van Luuk van der Vloet op de muziekschool van Drachten ging hij studeren aan het Prins Claus Conservatorium in Groningen, waar hij Klassiek Slagwerk en Jazz Drums studeerde bij Wim Vos, Roy Dackus, Luuk Nagtegaal en Rein Niemeijer. Hij rondde daarnaast zijn Master Psychologie af. Tsjisse speelt bij diverse muziekprojecten en in orkesten als het NNO en het NSO, treedt regelmatig op met latin- en jazzbands en geeft in zijn drumlessen zijn kennis en ervaring door als musicus en coach. Tsjisse de Jong heeft al meerdere malen meegespeeld in programma's van het 4 Mei-Projekt.

Jarick Bruinsma, slagwerk

Jarick Bruinsma volgde vanaf 7-jarige leeftijd drumlessen van Giovanni Timmermans aan de Muziekschool Hoogeveen. Sinds 2014 studeert hij klassiek slagwerk aan het Prins Claus Conservatorium in Groningen. Jarick speelt als sectieleider bij het Noord Nederlands Jeugdorkest, ging in 2016 als paukenist op tournee met het Nederlands Studentenorkest en valt regelmatig in bij verschillende orkesten en ensembles in het noorden. Jarick speelt voor de eerste keer mee met het 4 Mei-Projekt.

Ton Rohde, regisseur

Ton Rohde is theatermaker en trainingsacteur. Als regisseur maakt Ton producties voor vele theatergroepen, hij regisseert jeugdtheater van jongeren, muziektheater voor koren en thema- en bibliotheekvoorstellingen. Hij heeft in 2015 het programma 'Over de oorlog' geregisseerd voor het 4 Mei-Projekt. Zie ook www.tonrohde.nl.

6. Met dank aan

Dirigent: Pieter Kole

Regie: Ton Rohde

Dramaturgie: Anne van Lissa

Koorcoaching: Karin van der Ploeg, Nederlands Kamerkoor

Licht en geluid: Louwrens Ellens en Rick van der Molen

Floormanagement: Cock Voorn en Lian Rombouts

Vormgeving drukwerk: Els Otten en Rob Hennekens

Eindredactie programmaboekje: Monique Wientjes en Hinke de Boer

Ondersteuning organisatie: Jaap Koerts

Programmagroep

Alian Bergsma

Hinke de Boer

Bea Koerts

Ellie Rohde

Liesbeth Volbeda

PR commissie

Harry Berghuis

Emmy Bremer

Elly Landman

Monique Wientjes

Musici en solisten

Kees Boomsma, bariton

Joyce Louiza, actrice

Olga Karelava, piano

Tsjisse de Jong, slagwerk

Jarick Bruinsma, slagwerk

Het concert in Amsterdam is met medewerking van:

Kamerkoor Straat en Dijk, Amsterdam, www.straatendijk.nl

Het programma werd mogelijk gemaakt mede dankzij financiële bijdragen van onder andere:

 Kunstraad groningen

Kattendijke-Druckerfonds

Büchli Fest Meijer Fonds

VSBfonds,
iedereen doet mee

BERINGER HAZEWINKEL

Scholten-Kammingafonds